

تحلیلی بر یافته های سفالی ارگ بم و بررسی آن در دوران پیش از تاریخ تا دوره اسلامی

رضا خسروانیان

کارشناس ارشد باستان شناسی، گرایش تاریخی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران مرکزی، تهران، ایران.

چکیده

ارگ بم به عنوان یکی از معروفترین جاذبه‌های استان کرمان، در جنوب شرقی حاشیه کویر لوت و نزدیک شهر بم قرار گرفته است. این سازه خشتی کم‌نظیر که در فهرست میراث جهانی یونسکو و آثار ملی ایران ثبت شده است، معماری جذابی دارد و نمونه‌ای دیدنی از ساختار دفاعی در ایران را به نمایش می‌گذارد؛ به‌خصوص که در طول تاریخ همچون حصار مستحکم از مناطق شرقی ایران محافظت کرده است. این سازه تا قبل از زلزله سال ۱۳۸۲ بم، بزرگ‌ترین سازه خشتی دنیا به حساب می‌آمد. بنای تاریخی ارگ که در شهرستان بم واقع شده است، تا یک قرن پیش همچنان مسکونی بود؛ هرچند متأسفانه در اثر زلزله مهیب پنجم دی ۱۳۸۲ به ویرانه‌ای تبدیل شد و تلاش‌های مستمر مسئولان مانع از خروج این مجموعه از فهرست یونسکو شد و پس از زلزله، کار مرمت و اجرای مجدد بعضی بخش‌ها در دستور کار قرار گرفت. این بزرگ‌ترین بنای خشتی دنیا توانست از ویرانی‌های زلزله مهیب سر بلند کند و دوباره شاهد رفت‌وآمد گردشگران در کوچه‌پس‌کوچه‌هایش باشد؛ به طوری که در حال حاضر از پربازدیدترین جاهای دیدنی بم است و به روزهای اوج گردشگری‌اش برگشته است. ارگ بم حضور پررنگی در تاریخ ایران زمین داشته است و امروز همچون نگینی درخشان در استان پهناور و تاریخی کرمان می‌درخشد. مطالعات باستان شناسی اخیر در ارگ بم که گونه شناسی و مطالعه یافته های بدست آمده از آواربرداری مهمترین آنهاست به شناخت ادوار فرهنگی بم یاری رسانده است. مجموعه بسیار متنوع و بی نظیر این یافته های دوران پیش از تاریخ (کالکولتیک، مفرغ)، دوران تاریخی (هخامنشی، اشکانی و ساسانی) و دوران اسلامی (سده های اولیه، میانه تا دوره متاخر) را در بر دارد. نمونه های دوران پیش از تاریخ، متعلق به دو دوره مس- سنگی و مفرغ است. سفالهای دوران تاریخی را ۱۲ گونه سفالی تشکیل می دهند که از جمله آن سفال آوایی، لوندو، خاکستری و سیاه و طیف نارنجی است. اما بیشترین و متنوع ترین یافته ها، از دوران اسلامی بدست آمده که به ۲۹ دسته (دو گروه اصلی لعابدار و بدون لعاب) همچون اسلیپ گلی، لعاب پاشیده، زرین فام، نقاشی زیر لعاب آبی سفید، سلادن، چینی و ... تقسیم می شوند و در دوره های اوایل، میانی و متاخر مورد مطالعه قرار گرفته است.

واژگان کلیدی: ارگ بم، گونه های سفالی، پیش از تاریخ، تاریخی، اسلامی.